

виборчої комісії від 19 січня 2012 р. № 4) [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.svk.gov.ua>. 13. Писаренко В. П. Електронний документообіг в органах влади [Електронний ресурс] / В. П. Писаренко — Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2011-2/doc/1/04.pdf>. — 8 с.

НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ДОКУМЕНТАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ОРГАНОВ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЫ ДОКУМЕНТИРОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Рассмотрены состояние, нормативное обеспечение и отдельные проблемы документационного обеспечения деятельности органов государственного управления и самоуправления в Украине. Сформулированы некоторые пропозиции относительно усовершенствования содержания документов путем более активного внедрения электронного документооборота.

AREAS OF IMPROVEMENT DOCUMENTATION FOR LOCAL GOVERNMENT IN THE CONTEXT OF MODERN SYSTEM DOCUMENTATION IN UKRAINE

The state, normative providing, and separate problems of the documentation providing of activity of organs of state administration and self-government in Ukraine, is considered. Some propositions is set forth in relation to the improvement of maintenance of documents the way of more active introduction of electronic circulation of documents.

Стаття надійшла 22.09.2014

УДК 655.5+087.5

М. С. Компанович

Українська академія друкарства

РОЛЬ БІБЛІОТЕК У ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ КНИГИ 50-80-х рр. ХХ століття

Аналізуються особливості популяризації бібліотеками української пізнавальної книги 50-80-х рр. ХХ століття. Досліджуються інформаційний та законодавчий аспекти впливу тогочасного уряду на поширення пізнавальної книги через бібліотечний ресурс. Висвітлюються основні форми та способи популяризації пізнавальної книги, характерні для радянських часів.

Пізнавальна книга, популяризація, бібліотека, розвитково-пізнавальні гуртки, клуби за інтересами, сімейні читання, шкільні читацькі конференції

Історичний контекст функціонування української пізнавальної книги 50-80-х рр. ХХ ст. досі не має вичерпного та комплексного висвітлення у наукових дослідженнях українських вчених. Одним із важливих напрямів її по-

пуляризації були бібліотеки, які використовували широкий спектр інтерактивно-комунікативних способів донесення книги до юних читачів.

Метою статті є дослідження особливостей та способів популяризації української пізнавальної книги бібліотеками 50-80-х рр. ХХ століття.

Особливості діяльності бібліотек радянського періоду вивчають науковці у різних сферах. Специфіка функціонування бібліотек як історичного явища досліджується у працях істориків бібліотечної справи — К. І. Абрамова, І. О. Ціборовської-Римарович, Л. А. Дубровіна, С. О. Онищенко, Н. О. Новікової. Книгознавчим дослідженням бібліотек як осередку виховного потенціалу присвячені праці Н. А. Бачинської, Г. Ю. Галамаги [2], А. П. Грибачевої [3], Т. О. Долбенко [4], Н. В. Семілет, Г. С. Гречко [10]. На проблеми взаємодії дитини-читача та бібліотечного обслуговування натрапляємо у працях Е. І. Огар [8–9], М. Славової, Л. М. Овдійчук, А. Г. Костельного, О. М. Папуші. Проте сучасного вичерпного дослідження особливостей популяризації, власне, пізнавальної книги 50-80-х рр. ХХ ст. бібліотеками не проводилося.

Бібліотеки 50-80-х рр. ХХ ст. були складовою системи навчання, носієм виховного потенціалу книги, а також осередками «просування» книги та читання загалом і в контексті партійної ідеології. Діяльність бібліотек спрямовувалась «...на те, щоб читачі у себе вдома могли читати казенні книги, бачити гордість і славу публічної бібліотеки не в тому, скільки в ній рідкостей... а в тому, як широко обертаються книги в народі, скільки залучено нових читачів, як широко задовольняється всяка вимога на книгу, скільки книг роздано додому, скільки читачів залучено до читання і користування бібліотекою...» [5, с. 21].

Такий швидше кількісний, ніж якісний підхід мав негативні сторони, часто поза увагою у процесі донесення до читача книги залишалась індивідуальність читацького запиту. Також існувала доволі строга в рекомендаціях належність книг до певної вікової категорії юних читачів. До позитивних ознак належить те, що дитяча книга все ж масштабно функціонувала в тогочасному соціокультурному просторі, формуючи суспільні настрої та пріоритети. Однак важко було б уявити розвиток комуністичного суспільства без допомоги бібліотечної системи, а саме — утримання ідейно-політичного та науково-технічного рівнів популяризації знань у радянському устрої.

На початках свого існування радянська влада запровадила документи, які законодавчо визначали стратегію розвитку бібліотечної та книговидавничої справи на території радянських країн. До нормативної бази, що підтримувала імідж читання та промоції книги в суспільстві належали: постанова Ради Народних Комісарів РСФРР «Про постанову бібліотечної справи» (1918), декрети радянського уряду «Про охорону бібліотек і книгосховищ», «Про порядок ревізії бібліотек, книжкових складів і книжок взагалі» (1918), «Про націоналізацію записів книжок та інших друкованих творів (1920), «Про передачу бібліотечної справи в РСФРР державному видавництву» (1920), «Про централізацію бібліотечної справи в РСФРР» (1920) [5, с. 14–15].

Бібліотеки утворювали одну з найрозвиненіших галузей постійно діючого книгообслуговування населення. Ця галузь характеризувала широке охоплення тематики і мала на меті задоволення запитів різної за віком та зацікавленнями читацької аудиторії. Внаслідок постанови ЦК КПРС «Про підвищення ролі бібліотек у комуністичному вихованні трудящих і науково-технічному прогресі» (1974) бібліотеки підтримали програму «просування» комуністичних ідей. У контексті такої просвітницької політики було значно розширено діяльність наукових, технічних, спеціальних та масових бібліотек для ознайомлення суспільства з досягненнями науки та техніки [5, с. 21].

Постанова ЦК КПРС містила ідею поліпшення устрою бібліотечної справи, налагодження контакту з читачем та підвищення фахових знань працівників бібліотечної справи. Для опори виховної стратегії комуністичної ідеології на науково-технічний та інформаційний прогрес [5] у політику бібліотечної справи була впроваджена програма обміну книг між міськими бібліотеками та провінційними, налагоджено зв'язок із закордонними бібліотеками.

Бібліотекарі у своїй діяльності надавали диференційовану допомогу читачеві з орієнтацією на його освітній рівень, специфіку професійних зацікавлень та вікових особливостей. Дитячі ж бібліотеки були не лише книгозбірнями, а й засобом комунікативної взаємодії між поколіннями. У радянський період дитяча бібліотека розглядалась як явище формування ідеологічних, культурних та соціальних орієнтирів і цінностей. Дитяча книга трактувалася в межах вікових запитів особистості. Бібліотеці надавався пріоритет у формуванні традиції виховання через підтримання і скерування дитини в її прагненнях, зацікавленнях та розвитку особистісних якостей [2].

У 50-х рр. XX ст. з'являються бібліотеки для читання та публічні бібліотеки. І власне, ці бібліотеки вважалися читацькими об'єднаннями, які будувалися на комунікації їхніх членів, а саме — прогресивної молоді. Навколо них формувалися дитячі розвиткові гуртки (для допитливих), підліткові клуби за інтересами (цікавих зустрічей). З кінця 50-х рр. у бібліотеках розширюються напрями діяльності клубів: суспільно-політичні, красзнавчі, музикознавчі [1]. У контексті програми сімейних читань, книга залучалась як багатоаспектне явище до комунікації з дитиною, сприяла формуванню спільних з батьками моральних орієнтирів та обміну досвідом. Розуміння значущості спільних зусиль сім'ї, школи та бібліотеки сприяло підтриманню прагнення дитини пізнавати світ через книгу.

В обслуговуванні дітей для допомоги учням у розширенні та поглибленні знань, отриманих на уроках, застосовувалося поєднання діяльності шкільних і сільських бібліотек. Школярів заохочували щоденно відвідувати сільські бібліотеки, а оскільки їхнє розташування зазвичай було віддаленим від шкіл, і так фактично недоступним для дітей молодшого шкільного віку. Для цього було удосконалено комплектування шкільних бібліотек згідно з «Постановою про шкільні бібліотеки». Звісно, це не було запорукою вирішення проблем

бібліотечного обслуговування дітей сільської місцевості, оскільки профіль комплектування шкільних бібліотек не давав вичерпної можливості школярам мати доступ до всього спектра виданих книг, актуальних та цікавих для їхнього віку. Як наслідок, для різнобічного керівництва дитячим позакласним читанням, а також для формування та задоволення інших різносторонніх запитів, при сільських бібліотеках функціонували дитячі відділення. Вони також займалися організацією доставки книг для тих юних читачів, які мешкають у віддалених від сільських бібліотек місцевостях. Вирішення проблеми створення дитячих відділень при сільських бібліотеках визначалися не лише кількістю школярів, а загальною кількістю потенційних дітей-читачів, що мешкали на території обслуговування бібліотек [3].

Проблема організаційного забезпечення, методичного ресурсу та читацького запиту вирішувалася так: створювалися координаційні групи між різними за типами та видами бібліотек, тісно співпрацювали відділи науково-технічних бібліотек дорослих з дитячими, зокрема, виконували запит на популяризовану літературу, яка могла входити в коло читання підліткового чи раннього юнацького віку. Така координація діяльності українських бібліотек здійснювалася на регіональному, обласному та республіканському рівнях. Метою такої налагодженої діяльності було зосередження найзатребуванішої літератури, що популяризувала досягнення науково-технічного поступу для різного кола читачів і була доступною в регіональних бібліотеках більшості міст та районів. Значна увага приділялася тому, щоб бібліотечний фонд був різноманітним, щоб не було в надлишку книг повторюваної тематики та одного автора чи накладу однієї книги. Система бібліотечно-бібліографічного обслуговування постійно оновлювалася з надходженням книг. Було скоординовано комплектування вітчизняної літератури в межах Республіканської бібліотеки УРСР КНРС та республіканською науково-технічною та науково-методичною бібліотеками, а також бібліотеками обласних центрів, районів, міст у межах України [5]. Незважаючи на заполітизований та виховний контекст функціонування дитячих бібліотек 50-80-х рр. ХХ ст., вони виконували функцію інформаційно-освітню, дозвільну, осередків розвитку творчих здібностей дітей та підлітків.

Чільне місце за правом та соціальним запитом у радянському книжковому просторі належало пізнавальній книзі*. Для дітей популяризувалися праці радянських дослідників та науковців у галузях природничих та технічних наук: фізики, радіоелектроніки, космонавтики, кібернетики, біології та ботаніки. Особлива увага у популяризації пізнавальної книги та читання загалом звертається на обладнання, укладання і систематизацію бібліотечних книжкових фондів та ефективності у використанні бібліотечного ресурсу.

* «Пізнавальна книга» (термін характерний для радянського часу) за Огар Е. І. позначає наукову-популярну книгу, адресовану дитячій аудиторії, цей детермінант влучніше відображає семантику поняття та підкреслює когнітивно-функціональне спрямування саме цього типу книги [9, с. 164].

Пізнавальна книга пропагувалася в унаочнювальний та розважальний спосіб через виставки, конкурси, зустрічі з авторами, лялькові театри, творчі інсценізації прочитаного дітьми, проведенням дитячих свят книги та читання, організації творчої літературної діяльності дітей. Діти залучалися до добору музичного супроводу для організації шкільних вечорів і масових заходів популяризації книги та читання. Метою було забезпечення емоційно-комунікативної функції читання пізнавальної книги для дітей різного віку через інтерактивні форми обговорень.

Більшість центральних та обласних бібліотек були укомплектовані організаційно-методичним та інформаційно-бібліографічним відділами, де також розташовувались ергономічні зони для юних читачів (сімейного читання та обговорення книг, розвитково-ігрові майданчики). Серед них були такі сектори: абонементного книгообміну і сімейного читання для дошкільнят, учнів початкових класів та батьків, абонементного книгообміну і міжособистісного спілкування для юнацтва та керівників читання. Сектор довідково-бібліографічних та інформаційних послуг був інформаційним осередком розвитку інтелектуальних і творчих здібностей дітей та підлітків. Основною метою сектора абонементного книгообміну та сімейного читання було консультативне та вмотивоване, стосовно вікових запитів, обслуговування читачів-дошкільнят, учнів молодших класів та батьків. Організація сімейного читання сприяла формуванню читацьких інтересів, розвитку творчого мислення юних читачів за допомогою масових та наочних форм популяризації книги, організації сімейних вечорів, батьківських зборів, читацьких засідань, авторських зустрічей та профорієнтаційних заходів у бібліотеці, проведення досліджень з проблем сімейного читання. Укладалися та надавалися у користування рекомендаційні та інформаційні списки літератури для сімейного читання. Прищеплювалася культура та навички роботи з книгою за допомогою бесіди та обговорення [10].

У школах часто однією з дієвих форм організації заходів пропагування читання були інсценізації на тему пізнавальної книги (зокрема, біографічної та пригодницької). Між дітьми розподілялися ролі, їх залучали до добору музичного супроводу та діафільмів, а також дизайну та наповнення бібліотечної виставки. У такий спосіб телевістави та фільми виконували роль допоміжного, мотиваційного чинника зацікавлення пізнавальною книгою. Дитячі тижні книги включали семінари та міні-сценки на тему культури читання і правил користування книгою, або були обладнані «книжковою лікарнею», де учні власноруч могли реставрувати книги. Для дітей старшого шкільного віку проводилися різні просвітницькі заходи, міні-лекції та семінари на історичну, культурознавчу та соціально-ідеологічну тематику [10].

Дитячі шкільні бібліотеки часто організовували читацькі конференції — зустрічі з авторами та обговорення прочитаного в класі, де по закінченні бесіди діти отримували у подарунок книгу. Щоправда, вони зазвичай мали характер підготованих бібліотекарями та вчителями текстів, які діти виголошували у сценічній формі, багато авторів-учасників таких читацьких конференцій нама-

галися змінити формат цих зустрічей з дітьми, створюючи дружню, спонтанну атмосферу бесіди [6].

Основним стратегічним завданням бібліотек радянського періоду була популяризація читання та просвітницької функції книги в суспільстві. Особливості діяльності бібліотек у розповсюдженні пізнавальної книги базувалися на засадах інформаційного забезпечення всіх аспектів виховного та доповнювального до навчального процесу контексту через спонукання дитини-читача до самоосвіти. У такий спосіб у дитини виховувалася пізнавальна культура, прагнення до здобування цікавих та додаткових знань, вміння добирати книги самостійно та прислуховуючись до порад бібліотекаря. Комфортне бібліотечне середовище сприяло формуванню навичок користування послугами бібліотеки, книгою та її довідковим апаратом, розвитку творчого мислення, пізнавальних здібностей та інтересів дитини-читача. Через надання допомоги бібліотекарями у засвоєнні навчальної програми та підготовці до різних форм контролю діти відчували потребу у користуванні бібліотекою. Значна увага приділялася забезпеченню особистісних потреб юних користувачів у дозвільній діяльності через проведення розв'язково-пізнавальних та відпочинкових заходів на зразок садків та розважальних майданчиків, що організовували районні бібліотеки. Дорослі бібліотеки ініціювали презентації винаходів, що стосувалися новинок сільського господарства та науково-технічного прогресу. До цих заходів долучалися діти старшого шкільного віку, у такий спосіб бібліотеки пропагували повагу та позитивне ставлення до робітничих професій.

Так, ми з'ясували, що особливості поширення української пізнавальної книги 50-80-х рр. XX ст. через бібліотечний ресурс законодавчо визначалося тогочасним урядом, що відображалося в постановах та наказах. До основних форм популяризації пізнавальної книги належать такі: просвітницькі осередки як читацькі об'єднання, дитячі розв'язкові гуртки, підліткові клуби за інтересами, виставки, конкурси, шкільні читацькі конференції. Способами поширення пізнавальної книги була консультативна допомога бібліотекарів з огляду на вікові особливості дитини для зацікавлення книгою, укладення бібліотекарями програм сімейного читання, інсценізації за сюжетом книг, використання унаочнювальних засобів на зразок телевістав та фільмів.

1. Бачинська Н. Діяльність клубів за інтересами у дитячих бібліотеках / Н. Бачинська // Вісн. Книжкової палати. — 1998. — № 3 (21). — С. 15 – 17. 2. Галамага Т. Дитяча бібліотека як інструмент дитинства / Г. Галамага // Вісн. Книжкової палати. — 1999. — № 7 (37). — С. 11–12. 3. Грибачева А. Нужны детские отделения / А. Грибачева // Библиотекар. — 1960. — № 6. — С. 42. 4. Долбенко Т. Формування інтересу до української літератури в бібліотеках для дітей / Т. Долбенко // Вісн. Книжкової палати. — 1997. — № 6. — С. 9 – 12. 5. 3 історії книги на Україні / НА УРСР. Центральна наукова бібліотека. — К. : Наук. думка, 1978. — С. 4–38. 6. Кассиль Л. Говорит «К-28» / Л. Кассиль // Библиотекар. — 1962. — № 8. — С. 35–36. 7. Новікова Н. Бібліотеки України для дітей у роки Великої вітчизняної війни (1941–1945) / Н. Новікова // Вісн. Книжкової палати. — 1999. — № 10 (40). — С. 33–36. 8. Огар Е. І. Дитяча література як об'єкт вивчення в українській науці кінця XIX – початку XX століття / Е. І. Огар // Полігр. і вид. справа. — 2012. — № 1 (57). — С. 30–38. 9. Огар Е. І. Дитяча книга в українському соціумі

(досвід перехідної доби): моногр. / Е. І. Огар — Львів: Світ, 2012. — 164–175 с. 10. Семілет Н. Дитяча бібліотека: пошуки нових форм обслуговування / Н. Семілет, Г. Гречко // Вісн. Книжкової палати. — 1993. — № 7 (21). — С. 18–22.

РОЛЬ БИБЛИОТЕК В ПОПУЛЯРИЗАЦИИ УКРАИНСКОЙ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ КНИГИ 50-80-х гг. XX века

Анализируются особенности популяризации библиотеками украинской познавательной книги 50-80-х гг. XX века. Исследуются информационный и законодательный аспекты влияния тогдашнего правительства на распространение познавательной книги через библиотечный ресурс. Определяются основные формы и способы популяризации познавательной книги, характерные для советских времен.

LIBRARIES IN POPULARIZING OF UKRAINIAN COGNITIVE BOOKS IN 50-80'S OF TWENTIETH CENTURY

The features of librarian popularization of Ukrainian cognitive books in 50-80's of twentieth century are analyzed. Information and legislative aspects of the government impact on distribution of cognitive books through library resources are researched. The basic forms and methods of popularizing books characteristic of the Soviet period are determined.

Стаття надійшла 05. 11. 2014

УДК 655.413:050

Л. Й. Дмитрів

Українська академія друкарства

«WYDAWCA»: 20 РОКІВ НА РИНКУ ПОЛЬСЬКОЇ ПЕРІОДИКИ

Характеризується ринок польських періодичних видань з видавничої справи і редагування. Аналізується тематичний пласт часопису «Wydawca».

Часопис, видавнича справа, періодичні видання

В умовах сучасного інформаційного суспільства вважається, що показником стану того чи іншого сегмента ринку є розвиненість фахових періодичних видань, які цей сегмент обслуговують. Так, зокрема, у Польщі, сьогодні налічуємо близько 15 часописів та газет, на шпальтах яких тією чи іншою мірою, у складі тимчасових та постійних рубрик порушуються питання національної видавничої справи («Notes wydawniczy», «Nowe Książki», «Rocznik Historii Prasy Polskiej», «Studia Medioznawcze», «Press» тощо). Однак одним із найшанованіших часописів, який не лише коментує книжкові події, але й забезпечує власне наукову комунікацію між учасниками видавничого руху та читачами-фахівцями, готовими до сприйняття фахової інформації, розглядає сукупність принципів та правил, що регулюють редакційно-виробничий процес, є «Wydawca», який нещодавно відсвяткував своє 20-річчя.